

Література:

1. Журавель Н.В. Формування професійної компетентності в майбутніх бакалаврів з англійської філології в закладах вищої освіти Австралії: Дис. ... доктора філософії /011 «Освітні, педагогічні науки». Київ, 2025. 296 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-614-3-1-91>

АНТРОПОЛОГІЧНИЙ ВИМІР КРОСКУЛЬТУРНОЇ ОСВІТИ: СТРАТЕГІЇ АКТУАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТІСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ В ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ

Шаповалов О. Ю.

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна*

Єрмакова С. С.

*доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри педагогіки та психології
Міжнародний університет
м. Одеса, Україна*

Сучасна освітня парадигма зміщує фокус із простої передачі знань на *антропоцентричний підхід*, де головною цінністю є сама людина в усій її складності. В умовах глобалізації крос-культурна освіта перестає бути лише вивченням «іншого» – вона стає інструментом самопізнання та «антропологічного розквіту». Саме тому, полікультурне середовище часто сприймається як джерело конфліктів, проте в антропологічному вимірі воно є необхідною умовою розвитку. Так, особистість краще усвідомлює власну ідентичність лише при зіткненні з іншою системою цінностей. А вихід за межі власного культурного досвіду дозволяє людині подолати внутрішні стереотипи та егоцентризм.

У класичній педагогіці полікультурність часто розглядалася як зовнішня умова – набір декорацій, у яких взаємодіють представники різних етносів. Проте в антропологічному вимірі *крос-культурність є внутрішньою подією особистості*, особливим психоментальним простором, де відбувається складний процес самоідентифікації.

Центральним механізмом самопізнання в крос-культурному середовищі є феномен віддзеркалення. Людина не здатна повноцінно усвідомити власну культурну матрицю (звички, автоматизми, безумовні цінності), допоки не зіткнеться з «Іншим». Тільки через контакт із чужим досвідом власні культурні норми перестають бути «єдино можливими» і стають об'єктом

свідомого вибору. До того ж крос-культурна взаємодія руйнує наївний егоцентризм, змушуючи особистість подивитися на себе очима представника іншої системи координат. Це не веде до втрати «Я», а навпаки – робить ідентичність більш глибокою та аргументованою.

В умовах крос-культурної освіти самоідентифікація перестає бути статичним успадкуванням традицій предків. Вона перетворюється на *динамічний проект*.

Так, сучасна антропологія стверджує, що особистість у полікультурному просторі може володіти «багатошаровою» ідентичністю. Людина може бути водночас носієм національної культури, професійної світової етики та глобальних цифрових цінностей. Особистість у крос-культурному просторі постійно перебуває в ситуації «екзистенційного вибору»: що з власної культури варто зберегти як фундамент, а що з чужого досвіду інтегрувати для власного розвитку.

Антропологічний розквіт неможливий без виходу за межі звичного. Крос-культурність створює умови для *трансгресії* – акту подолання інтелектуальних та емоційних кордонів. Саме на межі культур виникає найбільша напруга смислів. Тут людина змушена виходити із «зони комфорту», що активізує адаптивні ресурси та творче мислення. Формування «людини межі» – це тип особистості, яка почувається «вдома» в різних культурах, не втрачаючи при цьому свого ціннісного ядра. Така людина володіє особливим видом свободи – свободою від культурних забобонів та інтелектуальної обмеженості.

За концепцією Г. Бхабхи, крос-культурність створює «третій простір» – зону, де взаємодія між «Я» та «Іншим» народжує щось абсолютно нове. В освіті це означає, що студент не просто обирає між своєю та чужою культурою, а *створює власну унікальну культурну конфігурацію*. Саме в цьому «третьому просторі» і відбувається справжній антропологічний розквіт – народження автентичної особистості, здатної бути суб'єктом власного життя в глобальному світі.

Для того, щоб полікультурне середовище сприяло розвитку, необхідне впровадження конкретних освітніх стратегій:

- *стратегія культурної рефлексії* (спонукання студентів до аналізу власних культурних кодів через порівняння з іншими; розвиває критичне мислення та емпатію);

- *діалогічна стратегія* (створення ситуацій взаємної адаптації, де жодна культура не домінує, а виникає «третій простір» для спільної творчості);

- *стратегія аксіологічної інтеграції* (пошук універсальних людських цінностей у розмаїтті культурних форм; забезпечує відчуття психологічної безпеки та цілісності).

- *етнопедagogічна адаптація* (використання локального культурного досвіду (фольклору, традицій) як фундаменту для залучення студента до глобального контексту).

Процес самоактуалізації в крос-культурному контексті включає подолання «культурного шоку» та перехід до *адаптивного інтелекту*. Основні компоненти успіху: 1) *культурна емпатія* (здатність емоційно резонувати з представниками інших культур); 2) *толерантність до*

невизначеності (готовність діяти в умовах неповного розуміння контексту); 3) *комунікативна гнучкість* (навичка змінювати стратегії взаємодії залежно від ситуації).

Антропологічний вимір крос-культурної освіти полягає у формуванні особистості, здатної не просто співіснувати з «іншим», а збагачуватися через цей досвід. Стратегії актуалізації потенціалу в такому середовищі перетворюють освіту на процес *інкультурації* – усвідомленого входження людини в культуру як творчого суб'єкта. Це шлях від простої толерантності до активного поліфонічного діалогу, що є основою стійкості людини в сучасному світі.

Підсумовуючи вищевикладене, можна стверджувати, що *антропологічний вимір крос-культурної освіти* виходить далеко за межі адаптації особистості до глобалізаційних процесів. Це фундаментальний процес «перескладання» ідентичності, де полікультурне середовище виступає не зовнішньою обставиною, а необхідною умовою для повноцінної актуалізації людського потенціалу.

Ми довели, що стратегії актуалізації потенціалу в полікультурному просторі дозволяють особистості подолати «культурну замкненість». Зустріч із «Іншим» стає тригером для глибокої внутрішньої рефлексії, що веде до переходу від статичного самосприйняття до динамічного самопроєктування. У цьому контексті крос-культурна грамотність є не просто набором навичок (*soft skills*), а новою формою гуманістичного світогляду.

Сучасна освіта має забезпечувати умови для формування «людини діалогу», здатної інтегрувати локальні традиції з універсальними цінностями. Реалізація запропонованих стратегій (рефлексивної, діалогічної та аксіологічної) перетворює навчальний заклад на лабораторію смислотворення, де різноманітність культур стає ресурсом для креативності та інтелектуального зростання, а не чинником напруги.

«Антропологічний розквіт» у крос-культурному контексті – це стан граничної відкритості світу за умови збереження власного ціннісного ядра. Це формування особистості, яка володіє «глобальним мисленням», але при цьому міцно вкорінена у власну культуру. Такий баланс дозволяє людині бути стійкою до маніпуляцій, адаптивною до криз та спроможною до продуктивної співпраці в будь-якому соціокультурному ландшафті.

Таким чином, крос-культурна освіта сьогодні має розглядатися як *стратегія життєтворчості*. Її мета – не лише навчити людину розуміти іншу мову чи звичай, а допомогти їй віднайти власну автентичність через розмаїття людського досвіду. Це відкриває нові горизонти для педагогічної антропології, де головним результатом є цілісна, емпатична та інтелектуально вільна особистість.